

## Засоби і прийоми освітлення інтер'єрів православних храмів

*Ганна Артеменко*

Київський національний університет будівництва і архітектури  
Повітрофлотський проспект 31, Київ, Україна, 03037  
[kuzminova\\_anna@gmail.com](mailto:kuzminova_anna@gmail.com), [orcid.org/0000-0003-2254-2823](https://orcid.org/0000-0003-2254-2823)

### ВСТУП

На сьогодні в Україні масово будуються культові будинки та споруди. Православна українська церква з 2019 року після томосу стала єдиною, але певні аспекти будуть різнитися. Це виражається у зв'язку культурно-історичних, мистецьких та художніх традицій з конкретними регіонами нашої держави. Стосується і сакральної архітектури. Стилістика оформлення внутрішнього простору інтер'єру, так само має певні характерно-стилістичні особливості у різних регіонах України. Перш за все, треба підкреслити, що сучасне сакральне будівництво розвивається принаймі у трьох напрямках.

### ОСНОВНА ЧАСТИНА

Перший напрямок характеризується стилістичною спадкоємністю, коли в сучасній сакральній архітектурі методом творчої переробки відтворюються традиції минулого, а також враховується історико-культурна спадщина, яка зберіглася до нині. Повторюється тектоніка архітектурних форм та елементів, як в екстер'єрі, так і у внутрішньому середовищі [1].

Другий напрямок ґрунтується на принципах трансформації класичних архітектурних традицій у новий варіант сучасної форми, стилізація класики. Треба зауважити, що стилізація в даному випадку передбачає еволюційний процес, який поетапно формує новаторські рішення.

Третій напрямок характеризується інноваційними архітектурно-художніми пропозиціями, в які вкладений традиційний зміст православної віри. До даної категорії в сучасній сакральній архітектурі відносяться

багато споруд, де головною ідеєю у проектуванні є пошук нових нестандартних формоутворень, надмірного узагальнення тектоніки та мінімалістичне оздоблення як зовні так і внутрішньо.

На сьогодні, професійна критика та оцінка сучасного храмобудівництва досить неординарна і неоднозначна. З одного боку, все новаторське в архітектурі та мистецтві зроблене та побудоване на професійному рівні має право бути. З другого боку – маємо констатувати що тенденції розвитку церковної архітектури повинні існувати в тісному зв'язку з канонами і традиціями православної релігії.

Вивчення широкого кола питань формування інтер'єрів будівель сучасних православних храмів надає можливість стверджувати, що сучасна сакральна архітектура, що різниться за різноманітними стилістичними ознаками, має певні спільні функціональні й естетичні вимоги, до яких відноситься система природного та штучного освітлення в інтер'єрі.

Традиційно у православних храмах з різною об'ємно-планувальною структурою існує загальна закономірність освітлення внутрішнього середовища, яка відповідає символічній знаковості православної віри, а саме: світло спускається з небес на землю зверху, тому розпис купола в інтер'єрі завжди передбачає освітлене небо. У більшості будівель природне верхнє освітлення середньої частини храму проникає через віконні прорізи у барабані, що передбачається об'ємно-просторовим рішенням куполу та віконні прорізи стін [2].

Головною частиною в сакральному інтер'єрі є вівтарний простір. А головним елементом є іконостас. Освітлення даної частини, як правило, проектується через

три (два) вікна у східному напрямку. Фасад іконостасу підсвічується за рахунок традиційних лампад [2].

Загальна система освітлення та система світлорозподілу побудована таким чином, що природне і штучне освітлення зорієнтовано на специфіку канонічно-символічних вимог. Освітлення від лампад, які висять перед конкретними іконами та світло від свічок на свічниках відносяться до системи штучного освітлення, як і електричні світильники та люстри.

В проектуванні сучасних культових споруд, які віднесено до третього стилістичного напрямку, з урахуванням «аскетичних принципів» мінімалізму в оздобленні інтер'єрів переважає розробка системи природнього освітлення. Це досягається в проектуванні великих скляних частин стель та стін.

Які переваги дає ця система окрім економічно-раціоналістичних? Дає візуальне збільшення внутрішнього простору, підкреслює тектоніку, особливо коли інтер'єр має білий колір на стінах та стелі «аскетичний інтер'єр» без декоративно-художнього оздоблення. В такому інтер'єрі архітектурно-просторова організація загальної композиції наповнюється великою кількістю світла, що дає людині психологічне відчуття легкості, спокою та комфорту. Освітлення відіграє важливу роль в естетиці сприйняття сакрального інтер'єру. При різному освітленні той самий інтер'єр може сприйматися по-різному.

Отже, даний прийом впливає на зорову оцінку навколишнього середовища, і є одним із засобів встановлення комунікативного зв'язку між психологічним станом людини та інформативним наповненням інтер'єру [3]. За допомогою освітлення сакральний інтер'єр може бути яскравим та контрастним або стриманим і тьмяним.

Дослідити це можна на практиці фотофіксацій у різні добові проміжки часу або протягом служби, в період проведення якої світло змінюється і має різні варіанти насиченості. Світлом можемо визначати межі внутрішнього простору та поділяти на планувально-просторові части-

ни, зонувати інтер'єр, враховуючи методику проектування внутрішнього простору; можемо надавати значимості певним архітектурним елементам та формам; штучно збільшувати або зменшувати масштаби; нівелювати кордони з'єднання площин та форм або навпаки – поділяти на ритми за рахунок світла і тіней. Наприклад, акцентоване освітлення допомагає виділити необхідні об'єкти та може додавати різні смислові ефекти, може підкреслювати симетрію чи асиметрію, певну орнаментику архітектурних елементи, які ритмічно повторюються.

Чітку геометрію конструктивних форм можна підкреслити або нівелювати. Ефект «розсунення стін», розширення їх догори дають настінні світильники. Їх розміщують по периметру всього інтер'єру а промені акцентованого світла направляють по вертикалі верх. Найбільш це спрацьовує з художньої точки зору, коли стіна і стеля мають єдиний колір пофарбування (білий), тоді відсутній кольоровий контраст, а різкий кут з'єднання перпендикулярних одна до одної площин оптично переходить в плавність ліній, утворюючи візуально єдину площину. Візуально стіна стає вищою. Це зорова ілюзія.

Сучасний дизайн акцентованого освітлення в «аскетичному інтер'єрі» з білими стінами та стелею, без використання традиційного стінопису та інших видів декоративно-монументального мистецтва дає можливість підкреслити архітектурну ексклюзивність інтер'єру. Створюється організаційна структура загальної художньої композиції даного інтер'єру, де ефектно подаються всі архітектурні особливості: втоплені в стіну ніші, арки, пілястри, колони, виступаючі балки тощо.

Такий принцип акцентування використовується і в оздобленні екстер'єрів при необхідності підсвічення творів монументального мистецтва у вечірні години. Прикладом може бути фасад церкви Св. Василя в м. Києві (автор проекту арх. Скорик Л.П., автори мозаїк художники-монументалісти Артеменко Г.О., Єпіхіна Д.В.). У вечірні години на фасадних стінах включається

підсвічення мозаїк, які прикрашають стіни храму. Використовується світлодіодні світильники або накладну LED-панель. В сучасному інтер'єрі традиційне верхнє освітлення, особливо вечірнє, досягається при використанні стельових світильників на підвісі. Тому, в проектуванні інтер'єру та розробляючи систему загального освітлення доцільно передбачати природні зміни добового часу.

### ВИСНОВОК

Дослідження ґрунтується на основі припущення, що архітектурні елементи та форми в синтезі з різними системами освітлення, як природніми так і штучними, сприяють удосконаленню інформаційно-естетичного аспекту в оздобленні інтер'єру. За традиціями православних ритуалів та порядку проведення служб, загальне освітлення має нести інформаційно-функціональне значення, підкреслювати символіку православної віри та давати можливість людині гармонійно відчувати себе у храмі.

**Ключові слова:** архітектура, дизайн, інтер'єр, освітлення, інформаційно-комунікативні технології, проектування.

### ЛІТЕРАТУРА

1. **Соченко В.І., 2003.** Діалектика історико-культурної спадкоємності архітектурі та актуальні питання сучасного храмобудування в Україні. Збірник наукових праць. Спеціальний випуск. Сучасне храмобудування. КиївЗНДІЕП, 16-22.
2. **Куцевич В.В., 2002.** Культові будинки та споруди різних конфесій. Посібник з проектування. КиївЗНДІЕП, 117.
3. **Rubanets O.M., 2019.** Transformation concept "Information technologies" in modern scientific discourse. Transfer of Innovative Technologies, Vol.2, No.1, 60-67.